

ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАТИВНА ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ СУДНОВИХ МЕХАНІКІВ: АНАЛІЗ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ

Олександра Лігікова

Херсонська державна морська академія

Професійна діяльність суднових механіків, спонукає їх виконувати різноманітні види робіт як у машинному відділенні, так і на палубі, потребуючи від них часто витривалості й професіоналізму. Час виконання ремонтних робіт може виявитися невизначеним в залежності від типу конструкційної моделі та складності системи. Під час проведення цих робіт суднові механіки повинні працювати не одноосібно, а у команді з представниками інших національностей, тож спілкування між ними має проходити виключно лише англійською мовою згідно з Міжнародною конвенцією ПДНВ 78/95. Будь-які помилки в спілкуванні суднових механіків в результаті недостатньо сформованого рівня їх професійної комунікативної іншомовної компетентності іноді стають причиною небезпечних ситуацій, як то: перевищення швидкості генераторів; вибух котла, повітряної лінії компресора, паливного трубопроводу високого тиску, гідравлічної системи високого тиску; електричний шок; випадковий витік вуглекислого газу тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій за темою свідчить про те, що питанням професійної підготовки судноводіїв у процесі навчання англійської мови приділяли увагу С. Барсук (формування професійного діалогічного мовлення), Н. Бобришева (формування готовності до професійної діяльності), О. Демченко (формування умінь професійного спілкування іноземною мовою), В. Смелікова (підготовка до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій), М. Шерман (формування іншомовної професійної компетентності) та ін. Педагогічні умови підготовки майбутніх суднових механіків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін досліджувала У. Ляшенко. Поняття «комунікативна компетентність» було предметом аналізу І. Баскакової, Ф. Бацевич, Ю. Жукова, Є. Ільїна, О. Корніяки, С. Максименка, В. Москаленка та інших авторів. Іншомовній компетентності, різним аспектам та особливостям її формування було присвячено праці таких вчених, як Г. Архіпова, Н. Гальскова, Н. Гез, Є. Верещагін, І. Змійня, Л. Калмикова, Т. Китайгородська, Є. Пассов, Л. Щерба. Особливості формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту розглядала С. Козак, а психолого-педагогічні основи формування іншомовної компетентності майбутніх моряків - О. Тирон.

Враховуючи вищезазначене, метою нашого дослідження ми вважаємо аналіз понятійного апарату професійної комунікативної іншомовної компетентності майбутніх суднових механіків, а завданнями для її досягнення: конкретизацію понять «комунікативна компетентність» й

«іншомовна комунікативна компетентність» та визначення поняття «професійна іншомовна комунікативна компетентність суднового механіка».

Першочергово наголосимо на відмінності між поняттями «комунікативна компетенція» та «комунікативна компетентність». Отже, комунікативна компетенція - це система знань про правила мовної комунікації, її процедуру, етикет, ритуал, що відображає взаємодію інтелектуального, соціального й вербального у поведінці комуніканта (Д. Хаймз); сукупність знань із мови, мовленнєвих умінь і навичок, потрібних для успішного розв'язання життєво важливих завдань у процесі комунікації. Комунікативна компетентність - це практичний досвід успішного використання мови і мовлення (знань, умінь і навичок) у різних життєвих ситуаціях; індивідуальний досвід реалізації мовних і мовленнєвих знань, умінь та навичок у різних життєвих ситуаціях; дієвий досвід реалізації нагромаджених знань, умінь і навичок із мови й мовлення у процесі комунікації з метою досягнення бажаних результатів; досвід ефективної мовної і мовленнєвої діяльності у процесі пізнання й комунікації (Н. Голуб).

Наведене розрізнення дає нам можливість розглядати іншомовну комунікативну компетентність як досвід використання іншомовної комунікативної компетенції, яка, згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, складається з **лінгвістичних компетенцій** (лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння), **соціолінгвістичних компетенцій** (знання правил ввічливості, норм регулювання стосунків між і соціальними групами, лінгвістичних кодифікацій деяких основних ритуалів у житті суспільства; навички вербальної та невербальної комунікації; уміння встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, розуміти психологічну сутність партнера зі спілкування і бути зрозумілим для нього), **прагматичних компетенцій** (уміння продукувати акти мовлення, здійснювати інтерактивні обміни; уміння дискурсу, злитності та зв'язності; здатність адаптувати індивідуальні комунікативні характеристики і дії до умов комунікації та вимог міжособистісного спілкування).

Підтвердженням нашого умовиводу є модель комунікативної іншомовної компетентності М. Кенела, який виокремлює в ній чотири компоненти:

- граматичну компетентність - рівень засвоєння комунікантом граматичного коду, включаючи словниковий запас, правила правопису і вимови, словотворення і побудови речень;

- соціолінгвістичну компетентність - уміння доречно використовувати й розуміти граматичні форми в різних соціолінгвістичних контекстах для виконання окремих комунікативних функцій (опису, повідомлення, переконання, запиту інформації тощо);

- дискурсивну компетентність - здатність поєднувати окремі речення у зв'язне повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різні синтаксичні й семантичні засоби;

- стратегічну компетентність (комунікативні стратегії) - здатність доцільно використовувати вербальні й невербальні засоби при загрозі зриву

комунікації у випадку недостатнього рівня компетентності комуніканта або через наявність побічних ефектів [1, с. 12].

На основі здійсненого нами аналізу функціонально ціннісних характеристик комунікативної особистості, які визначаються різними науковцями як маркери комунікативної компетентності, наводимо нижче власний перелік умінь, навичок, здатностей і готовностей майбутніх судових механіків, які свідчать про наявність у них сформованої комунікативної іншомовної компетентності:

- готовність і вміння будувати контакти з членами міжнародного екіпажу;

- готовність передавати комунікативний зміст у конкретній ситуації спілкування (участь у тренуваннях з техніки безпеки; співпраця під час бункерування, ремонтних робіт, маневрування судна);

- здатність перебороти психологічні бар'єри спілкування, розпочати його, підтримувати упродовж певного часу й логічно завершити (необхідність спілкування з представниками іншої культури та віросповідання);

- навички конструктивного спілкування з новими й невідомими особами (взаємодія з представниками судноплавних, класифікаційних та реєстрових компаній, суперінтендантами);

- здатність орієнтуватися у різноманітних критичних ситуаціях спілкування та віднаходити способи їх вирішення (конструктивне спілкування у аварійних та небезпечних ситуаціях);

- здатність ефективно взаємодіяти з професійним оточенням (співробітництво з підлеглими та поставленими вище членами екіпажу);

- вміння усвідомлювати і долати комунікативні труднощі (використання альтернативних засобів спілкування, квербальної комунікації);

- здатність адаптуватись для створення ефективних відносин (гнучкість у спілкуванні, вміння поступатися, толерантність) тощо.

У дисертації С. Козак знаходимо таке визначення професійної іншомовної комунікативної компетентності, яким є складне психологічне утворення особистості, що формується на базі комунікативної компетентності людини в умовах конкретної фахової діяльності й представлене системою значущих для працівника відносин, сукупністю умінь і навичок спілкування. Вона дає змогу ефективно реалізовувати комунікативний процес іноземною мовою залежно від професійних потреб успішно розв'язувати професійні завдання і продуктивно виконувати професійні функції в іншомовному середовищі [2].

Користуючись вищенаведеною дефініцією та беручи до уваги специфіку професійної діяльності судових механіків, пропонуємо таке визначення професійної комунікативної іншомовної компетентності майбутнього судового механіка, якою, на нашу думку, є інтегроване психічне утворення, що опосередковується засобами англійської мови на базі

комунікативної компетентності майбутнього суднового механіка з метою забезпечення успішного спілкування під час:

- роботи по забезпеченню справності усіх головних, допоміжних і критичних механізмів і систем у машинному відділенні й на палубі;

- інтеракції з членами навігаційного екіпажу для забезпечення безпеки судноплавства та підтримання стабільності й остійності судна під час маневрування, вантажних робіт, баластування, бункерування тощо;

- взаємодії з офіційними представниками судноплавних, реєстрових, класифікаційних компаній, суперінтендантами, портовою владою, юристами, судновласниками тощо.

Проведене нами дослідження має не лише теоретичне, а й практичне значення, конкретизуючи передбачувані результати навчальної діяльності курсантів факультету суднової енергетики. Подальші наукові розвідки за цією темою доцільно присвятити аналізу педагогічних умов й принципів формування професійної комунікативної іншомовної компетентності майбутніх суднових механіків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Canal M. From communicative competence to communicative language pedagogy: Language and Communication / M. Canal. - London : Longman, 1983.-P.2-27.

2. Козак С. В. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов морского флота : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Козак Светлана Васильевна. - Одесса, 2001. - 270 с.